

Ioana Pădurariu

**Studiu asupra naturii juridice
și a efectelor contractului de joc și prinsoare
în contextul contractelor aleatorii**

Editura

Hamangiu

de mijloace. În situația acestora, obținerea rezultatului dorit de creditor nu depinde numai de activitatea debitorului, ci și de întâmplare, de *riscul* producerii anumitor factori aleatorii. Dimpotrivă, în cazul obligațiilor de rezultat, obținerea acestuia depinde exclusiv de puterea debitorului, fără intervenția unor elemente majore de risc, așa cum este cazul obligației de a preda un bun cert la un termen clar.

În literatura de specialitate, s-a subliniat însă că ideea unui criteriu care să țină seama de noțiunea *alea*, în clasificarea obligațiilor în obligații de rezultat sau obligații de mijloace, nu trebuie absolutizată, fiindcă acest criteriu nu poate fi reținut pentru toate obligațiile contractuale pentru că nu corespunde realității^[1].

Secțiunea a 2-a. Considerații istorice privind jocul și prinsoarea

§1. Considerații privind contractul în dreptul roman

O analiză a contractului de joc și prinsoare în dreptul vechi trebuie să includă o prezentare generală a contractului în dreptul roman. Potrivit lui Ulpian (*De Pactis*, II, 14) *Pactio est duorum pluriumve in idem consensus* – un pact sau o convenție este consimțământul comun a două sau mai multe persoane într-unul și același scop. La început, în vechiul drept roman, obligativitatea contractului rezulta din formalitățile și solemnitățile efectuate cu ocazia încheierii acestuia. Nu acordul de voință este elementul esențial al contractului, ci formalitățile cerute pentru întocmirea lui. Formele și ritualurile primitive atrăgeau atenția părților asupra importanței și a consecințelor actului încheiat, ușurința cu care acestea puteau fi folosite ca probe în cazul unui litigiu și modul în care ușurau sarcina judecătorului în soluționarea cauzei^[2]. Primele forme contractuale se caracterizează printr-un riguros și exce-

^[1] L. POP, *Discuții...*, op. cit., p. 68-70.

^[2] V. HANGA, *Drept privat roman*, Ed. Științifică și Didactică, București, 1978, p. 352-353; G. DANIELOPOLU, *Explicațiunea Instituțiilor lui Iustinian*, Imprimeria statului, București, 1899, p. 225 și urm.

siv formalism: *nexum*, străvechi contract de împrumut, se realiza *per aes et libram*; contractul verbal se încheie prin pronunțarea unor cuvinte solemne, iar contractul literal prin anumite înscrisuri făcute în registrul creditorului (*codex*) cu încuviințarea debitorului. Pe măsura dezvoltării relațiilor sociale care implică și o creștere a raporturilor comerciale, caracterizate printr-o rapidă circulație a bunurilor, solemnitățile contractuale încep să stânjenească tot mai mult evoluția acestora. Vechile forme contractuale dispar treptat, pentru ca, spre finele Republicii, să apară contractele „neformale”: contractele reale care se formează prin simpla remitere a lucrului (*re*) și contractele consensuale ce se încheiau prin simplu consimțământ (*solo consensu*). În epoca imperială, asistăm la elaborarea progresivă a teoriei generale a contractelor, formalismul primitiv este depășit, elementul esențial al contractului îl constituie acum acordul de voință. Apar contractele „nenumite” pentru a răspunde unor nevoi sociale și economice noi.

Sintetizând, în dreptul roman existau patru categorii de contracte, în funcție de modul în care ele se formau. Contractele se formau: *verbis*, când pentru perfectarea lor trebuia întrebuițate anumite vorbe solemne; *litteris*, când erau necesare mențiuni în termeni solemni în registre speciale; *re*, când se cerea un element real, transmiterea lucrului, și, în fine, *solo consensu*, când simplul consimțământ era suficient pentru producerea obligațiilor civile, fără adăugarea vreunui element adițional, așa cum se întâmplă în cazul contractului de vânzare, locațiune, societate și mandat. Este cazul să spunem, aici, că, dintre contractele *verbis*, cel mai frecvent utilizat era stipulațiunea, așa încât jurisconsulții romani, pornind de la acesta, au stabilit cea mai mare parte din regulile privitoare la obligațiuni^[1], motiv pentru care îl vom prezenta succint mai departe.

Denumirea de *stipulatio* derivă din cuvântul *stipulum*, care înseamnă *firmum*, adică tare, ferm, având în vedere că stipulația este forma cea mai potrivită pentru a da tărie legală convenției părților^[2]. Într-o altă opinie, etimologia cuvântului ar veni din limba greacă unde

[1] G. DANIELOPOLU, *op. cit.*, p. 191 și urm.; existau și alte contracte *verbis*, și anume *dictio dotis* și *jusjurandum liberti* sau *jurata promissio liberti*.

[2] Paul, Sentințe, 5, 7, 1; Iustinian, Instituții, 3, 15, *principium*.

înseamnă „libațiune”, ceea ce explică și faptul că, după încheierea contractului, exista obiceiul de a se face libații, obicei păstrat până astăzi dacă avem în vedere că, după încheierea unui tranzacții importante, părțile (mai ales țărani) obișnuiesc „să bea adălmașu/aldămașu”, una dintre ele oferind băutură (și o gustare) pentru ca afacerea să fie profitabilă. Gaius arăta, în acest sens, că, deși cuvântul *spondeo* derivă din grecește, el nu poate fi folosit de peregrini, nici chiar de greci^[1]. Potrivit acestuia, în Legea 1, 7, D., *De obligationibus et actionibus: Verbis obligatio contrahitur ex interrogatione et responso cum quid dari fierive nobis stipulatio* (Obligațiile *verbis* se contractă prin întrebare și răspuns, când stipulăm să ni se dea sau să ni se facă ceva). Persoana care urmează să devină creditor (*stipulator*) întreabă pe viitorul debitor (*promissor*) dacă se obligă să execute o anumită prestație: – *Spondesne mihi centum dare?* (Te obligi să-mi dai 100?), întreba creditorul, – *Spondeo* (Mă oblig), răspundea debitorul.

Stipulația avea ca obiect o sumă de bani, un lucru (un sclav, un animal etc.) sau un fapt oarecare (ridicarea unei construcții, pictarea unui tablou etc.). Potrivit lui Iustinian (Instituții, 3, 15, 7), *Non solum res stipulatum deduci possunt, sed etiam facta, ut stipulemur aliquid fieri, vel non fieri* (Nu numai lucrurile corporale pot forma obiectul unei stipulații, dar și faptele, precum dacă stipulăm să ni se facă sau să nu ni se facă ceva)^[2]. Potrivit jurisconsultului Paul, *Facere oportere, et hanc significationem habet, ut absteineat quis ab eo facto, quod contra conventionem fieret, et curaret, ne fiat* (A fi dator a face are și sensul de a se abține de faptul stabilit prin convenție și de a îngriji ca să nu se facă). De regulă, arată Iustinian (Instituții, 19 *De inutilibus stipulationibus, principium*, 1, 2, 22), toate lucrurile susceptibile a cădea în proprietatea

^[1] G. DANIELOPOLU, *op. cit.*, p. 200; există și astăzi, folosită deseori în glumă, dar invocată întotdeauna pentru a provoca un moment de voioșie, credința că, pentru a fi trainic, pentru „a ține” un bun cumpărat sau altfel dobândit (donăție), acesta trebuie „udat”.

^[2] *Et in hujus modi stipulationibus optimum erit poenam subjicere, ne quantitas stipulationis in incerto sit, ac necesse sit actori probare qui deus intersit* – Și în asemenea stipulații este foarte util să se adauge o pedeapsă, pentru ca să nu fie incertă cantitatea stipulată și să nu fie nevoit reclamantul să probeze la ce sumă are interes să fie condamnat părâtul.

noastră pot face obiectul unei stipulații, fie ele mobile sau imobile – *Omnis si quis rem quae dominio nostra subjicitur, in stipulationem deduci potest, sive illa mobilis, sive soli sit*. Dar dacă cineva a stipulat un lucru care nu există sau nu poate exista în natură, stipulația va fi nulă (*At si quis rem quae in rerum natura non est, aut esse non potest, dari stipulatus fuerit, veluti Stichum, qui mortuus sit, quem vivere credebat, aut hippocentaurum qui esse non possit, inutilis erit stipulatio*). Tot nulă va fi stipulația dacă cineva stipulează un lucru sacru sau religios pe care îl crede de drept profan, ori un lucru public afectat în mod perpetuu uzului poporului roman, precum un teatru, sau un om liber pe care îl crede serv (*Idem juris est si rem sacrum aut religiosam, quam humani juris credebat, vel publicam, quae usibus populi perpetuo exposita sit, ut forum vel theatrum, vel liberum hominem, quem servum esse credebat*). De asemenea, nimeni nu poate stipula un lucru pentru cazul în care va fi al său (*Item nemo rem suam futuram, in eum casum quo sua sit, stipulatur*). Pe de altă parte, când cineva se obligă să facă ceva, faptul trebuie să fie licit și moral. Astfel, potrivit lui Iustinian, *Quod turpi ex causa promissum est, veluti si quis homicidium vel sacrilegium se facturam promittat, non vale* (Ceea ce se promite în virtutea unei *turpe cause*, de exemplu, dacă cineva promite că va comite un omor sau un sacrilegiu, nu are nicio valoare).

Pentru ca o stipulație să fie valabilă, se cereau să fie îndeplinite următoarele condiții: 1) întrebarea creditorului să fie urmată de răspunsul debitorului; 2) întrebarea și răspunsul nu puteau fi date decât oral, așa încât mușii și surzii nu puteau încheia o stipulație; 3) întrebarea trebuia să fie urmată imediat de răspuns și de aceea nu se putea încheia între absenți; 4) răspunsul trebuia să fie conform cu întrebarea; dacă se stipula 10, iar debitorul promitea mai puțin, stipulația nu era valabilă, cel puțin la început.

În dreptul post clasic, formalitățile stipulației se atenuează foarte mult. În anul 472 d. Hr., împăratul Leon stabilește că orice stipulație este valabilă, indiferent de cuvintele folosite, dacă voința părților de a

se obliga este exprimată cu claritate^[1]. Stipulația consta, așadar, la început, într-o întrebare verbală venită de la viitorul creditor și un răspuns congruent, de asemenea verbal, venit de la viitorul debitor. Potrivit lui Gaius (parag. 92 din Comentariul III al Instituțiilor sale), erau întrebuițate următoarele expresii: *dari spondes? spondeo; dabis? dabo* (da-vei, da-voi); *promittis? promitto* (promiți, promit); *fidepromittis? fidepromitto* (pe credința ta promiți, pe credința mea promit); *fidejubes? fidejubeo* (pe credința ta ordoni, pe credința mea ordon); *facies? facio* (vei face, voi face). Dacă la început numai cetățenii romani puteau folosi aceste cuvinte, numai în limba latină, pentru a stipula, treptat s-a admis că se pot folosi și alte limbi. Problema era controversată încă în timpul lui Ulpian, dar opinia acestuia, care prevala, era că pot fi folosite și alte limbi. Oricum, *spondes, spondeo* rămân a fi folosite numai de cetățenii romani.

Dacă, la început, s-a cerut ca întrebarea și răspunsul să fie în aceeași limbă, treptat se acceptă ca întrebarea să fie într-o limbă, iar răspunsul în altă limbă, cu condiția ca părțile să înțeleagă, personal sau prin interpret, la ce se obligă. Se admite, potrivit lui Ulpian (Legea 1, 2, *De verborum obligationibus*), ca, la întrebarea viitorului creditor, debitorul să răspundă numai *quidni*, adică de ce nu? Această solemnitate a stipulației, această întrebare urmată de un răspuns congruent, este un formalism absolut normal în vechiul drept roman, dar el are rațiunea sa de a fi și în timpul lui Ulpian și Papinian (în secolul III d. Hr.) și mai târziu. Solemnitatea atrage atenția părților că este vorba de un contract, de ceva serios, iar nu de simple încercări de a contracta, și le îndeamnă la prudență, dar îi permite și judecătorului să decidă clar că, în asemenea situații, există voință sigură de a contracta, ceea ce va fi mai greu în contractele consensuale.

Trebuie să observăm că solemnitatea stipulației, forma întrebării și a răspunsului se păstrează și astăzi în cazul încheierii căsătoriei, când fiecare dintre soți trebuie să fie prezent și să răspundă personal la întrebarea directă privind încheierea căsătoriei. Este adevărat că acum

[1] V. HANGA, *op. cit.*, p. 364; T. SÂMBRIAN, *Drept roman*, Ed. Helios, Craiova, 2000, p. 270-276 – caracterile stipulației sunt: oralitatea, caracterul abstract, congruența, unitatea de loc și timp.

întrebarea va fi adresată de un funcționar al statului care are atribuții în acest sens, iar nu de viitorii soți direct. Pe de altă parte, este cazul aici a arăta că solemnitatea stipulației constând în raportul complex dintre întrebare și răspuns, nu este atât de departe de raportul dintre oferta de a contracta și acceptarea ofertei în dreptul modern. Și astăzi se cere ca oferta să fie fermă și neechivocă, precisă și completă (iată că există și aici solemnitate), iar acceptarea trebuie să fie pură și simplă, neîndoielnică și să nu fie tardivă. Raportul dintre ofertă și acceptarea ofertei, reglementat astăzi în acești termeni, amintește de seriozitatea și solemnitatea celui mai vechi mod de a se angaja juridic printr-o manifestare de voință folosit în dreptul roman, *stipulația*. Dacă întrebarea vechiului creditor trebuia urmată de răspunsul debitorului, în dreptul roman, astăzi oferta de a contracta trebuie urmată de acceptarea acesteia pentru a se încheia un contract. Dacă întrebarea trebuia urmată imediat de un răspuns atunci, acum acceptarea trebuie să nu fie tardivă, adică să vină cât mai repede, oricum nu înainte ca oferta să fie revocată sau să devină caducă. Dacă răspunsul trebuia să fie conform cu întrebarea, acum acceptarea ofertei trebuie să concorde cu oferta; destinatarul trebuie să accepte integral oferta, fără a formula rezerve sau a propune modificări, pentru că, altfel, el nu acceptă, ci face o nouă ofertă; acceptarea trebuie să fie într-un raport de congruență cu oferta, întocmai ca răspunsul cu întrebarea în cazul stipulației. În concluzie, păstrând proporțiile, întrebarea din cadrul stipulației poate fi oferta de astăzi, iar răspunsul, acceptarea ofertei care duce la încheierea contractului modern.

Nu se poate încheia o stipulație decât dacă ambele părți contractante vorbesc și aud, așa încât nu pot stipula mutul, surdul, infantele și nici absentul. Aceste persoane pot încheia o stipulație printr-un sclav prezent. În dreptul roman, prin *infante*, *infans* se înțelege copilul care nu a împlinit 7 ani, dar problema care putea să apară era că un copil putea să vorbească înainte de a împlini 7 ani. Explicația constă în faptul că se cerea ca cel care se obligă nu doar să vorbească, în sensul că pronunță cuvinte, ci să înțeleagă sensul acestora, să înțeleagă angajamentul pe care și-l asuma, să vorbească într-un mod inteligent^[1]. Dar

[1] G. DANIELOPOLU, *op. cit.*, p. 202-203.

de ce 7 ani? Exista, în primul rând, credința, potrivit școlii filosofice stoice ai cărei adepți erau jurisconșulții romani clasici, Ulpian, Papinian, Paul și alții, că în viața omului, din 7 în 7 ani, intervin transformări importante pe plan fizic și intelectual^[1]. Pe de altă parte, logodna se putea încheia în dreptul roman începând de la 7 ani. Potrivit lui Ulpian (Legea 2 *De sponsalibus*, cartea XXIII, titlul 1): *Sponsalia dicta sunt a spondendo, nam moris fuit veteribus stipulari, et spondere, sibi uxores futuras* [Sponsaliile (logodna) se numesc astfel de la *spondendo*, căci era obiceiul la strămoșii noștri ca bărbatul să stipuleze de la femeie că-i va fi soție, și aceasta să promită, întrebuițând verbul – prin excelență întrebuițat în materie de stipulațiuni – *spondere*]. Mai mult, Modestinus arată: *In sponsalibus contrahendis aetas contrahentium definita non est, ut in matrimonio: quapropter et a primordio aetatis sponsalia effici possunt; si modo id fieri ab utraque persona intelligatur, id est si non minores quam septem annis* (La încheierea logodnei nu s-a fixat o vârstă ca pentru încheierea căsătoriei, de aceea încă din începutul vârstei se pot face logodne; numai ambele părți să înțeleagă ce fac, adică să nu fie minore sub șapte ani). Așadar, pentru încheierea căsătoriei exista o limită de vârstă, 14 ani pentru băieți și 12 ani pentru fete, dar pentru logodnă, fără a exista o limită de vârstă, se impunea ca părțile să fi împlinit 7 ani, să înțeleagă ce vorbesc.

Se cere ca întrebarea să fie urmată imediat de un răspuns congruent. De aceea, cel care a întrebat pe debitor, dar a plecat înainte de a i se răspunde, face o stipulație inutilă. Stipulația nu se poate încheia, cum am mai spus, între absenți, de aceea cel care întreabă trebuie să fie în același loc cu cel care răspunde și să audă răspunsul, și cel care răspunde să fie de față cu cel care întreabă și să audă întrebarea. Ce se întâmplă dacă există un interval de timp între întrebare și răspuns? În acest sens se arată (Legea 137, *principium*, cartea 1): *Continuus actus stipulantis et promittentis esse debet, ut tamen aliquod momentum naturae intervenire possit; et cominus responderi stipulanti oportet: caeterum si post interrogationem aliud acceperit nihil proderit quamvis eadem die spopondisset* (Actul stipulatorului și al promisorului trebuie

^[1] Fără a susține neapărat această teorie, amintim, de exemplu, că astăzi capacitatea de exercițiu restrânsă începe la 14 ani (multiplu de 7).

să fie continuu, putând fi un interval de timp între ele: și trebuie să se răspundă în prezența stipulatorului; iar dacă după stipulațiune stipulantul a întreprins altceva, nu-i va folosi la nimic întrebarea, deși i se va răspunde în aceeași zi). În același sens, jurisconsultul Iulian (Cartea 22 a Digestelor) arată: *Duo rei sine dubio ita constitui possunt, ut temporis ratio habeatur, intra quod uterque respondeat. Modicum tamen intervallum temporis, item modicus actus, qui modo contrarius obligationi non sit, nihil impedit quominus duo rei sint. Fidejussor quoque interrogatus inter duorum reorum responsa, si responderit, potest videri non impedire obligationem reorum: quia nec longum spatium interponitur, nec is actus qui contrarius sit obligationi* (Doi codebitori coreali se pot constitui, fără îndoială, astfel încât să existe o trecere de timp între răspunsurile lor. Căci un interval modic și un act de mică însemnătate, care să nu fie contrar obligației, nu împiedică să se constituie doi debitori coreali. Chiar și un fidejutor poate fi întrebat de stipulatorul comun între răspunsurile celor doi debitori coreali, și să răspundă în interval, fără ca să împiedice crearea obligației; pentru că nu se interpune un spațiu lung și nici acest act al fidejusiunii nu este contrar obligației codebitorilor principali). În fine, se arată că: *Si ex duobus qui promissuri sinit, hodie alter, alter posterea die spoponderit non esse duos reos: ac ne obligatum quidiem intelligi eum qui postera die responderat, cum actor ad alia negotia discesserit, vel promissor, licet peractis illis responderit* (Dacă dintre doi care trebuiau să promită, unul răspunde astăzi, altul, a doua zi, nu se constituie doi codebitori coreali și nici nu se consideră obligat cel care a răspuns a doua zi: mai ales când reclamantul sau promisorul s-a ocupat cu alte acte în acest interval, deși după ce le-a terminat a răspuns la întrebarea stipulatorului).

Am arătat că răspunsul trebuie să fie verbal. În locul verbului din întrebare se poate folosi ca răspuns și expresia „de ce nu”, stipulația fiind valabilă. Dacă la întrebarea verbală se răspunde altfel decât prin vorbe, cum ar fi, spre exemplu, prin scrisoare, nunțiu, printr-un semn, chiar dacă cel care a întrebat este de față (prin dare din cap) nu există stipulație, nu avem o obligație *verbis* contractată.

În fine, am arătat că stipulația este un contract verbal care se formează printr-o întrebare și un răspuns congruent. La început se folosea numai limba latină, treptat s-a admis și limba greacă, pentru ca, în final,

să fie admisă orice limbă. Dacă cineva, întrebat pur și simplu, răspunde că va da dacă se va face un anume lucru, se consideră că el nu se obligă. De asemenea, dacă este întrebat că va da în ziua a cincea a lunii, iar el răspunde că va da la *ide*, nu se obligă, pentru că nu a răspuns cum a fost întrebat. De câte ori se adaugă sau se scoate ceva din obligație, este evident că obligația este viciată, cu excepția situației în care stipulatorul aderă la modificarea făcută de promisor în răspunsul său, când se consideră că s-a încheiat altă stipulație. Dacă întrebarea este pentru zece, iar răspunsul este că se va da douăzeci, obligația este contractată pentru zece. Invers, dacă întrebarea este pentru douăzeci, iar răspunsul este că se va da zece, obligația este contractată pentru zece.

Treptat, solemnitatea stipulației cade în desuetudine, ea poate fi folosită și de peregrini, verbul *spondere* rămânând a fi folosit o vreme numai de cetățenii romani, pentru ca împăratul Leon, preluând într-o constituție ceea ce se admisesse deja de către *responsa prudentium*, să dispună că orice stipulație este valabilă indiferent de cuvintele folosite. Încă din timpul împăraților Septimiu Sever și Antoniu Caracalla părțile puteau întocmi un înscris în care se constata că între ele fiind de față s-a contractat o anume obligație și, chiar dacă în înscris nu se prevedea că acea obligație este contractată sub forma stipulațiunii, se prezuma până la proba contrară că au contractat o stipulație^[1].

§2. Considerații privind jocul și prinsoarea în dreptul vechi

În lucrările de specialitate se arată că originea jocului se confundă cu cea a lumii, context în care este dificil de găsit originea acestuia de-a lungul timpului. După Herodot, locuitorii Lidiei au fost cei care au imaginat jocul, Isidore de Seville arată că ar fi existat un soldat cu numele

[1] G. DANIELOPOLU, *op. cit.*, p. 210. Pentru evoluția libertății contractuale și dirijismul contractual modern, a se vedea J.J. ROUSSEAU, *Contractul social*, Ed. Științifică, București, 1957; I. KANT, *Întemeierea metafizică a moravurilor. Critica rațiunii practice*, Ed. Științifică, București, 1972, p. 118-130; I. TURCU, L. POP, *Contracte comerciale*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 15; I. ALBU, *Libertatea contractuală*, în *Dreptul* nr. 3/1993, p. 29-37.

de Alea care ar fi inventat jocul de noroc, în vreme ce alții susțin că acesta își are originea într-un oraș asiatic numit Alea.

În *dreptul ebraic*^[1], care, de altfel, era incomplet privitor la materia contractelor, nu regăsim niciun fel de dispoziție în legătură cu jocurile. Singura legea penală conținea dispoziții asupra jucătorilor și îi declara incapabili de a fi, spre exemplu, judecători sau martori.

În *India*, în vremuri, de asemenea, îndepărtate, jocul era cunoscut și „făcea victime”. Nala, eroul Pharatidei, ne este martor la aceasta, el este cel care își pierde la joc, împotriva fratelui său, toată averea: bunurile sale, domeniile sale, sclavii săi și chiar coroana. Preoții budiști, ei înșiși vorbesc despre joc în cărțile lor sacre: „În joc, crima (infracțiunea) de a fura își găsește multe prilejuri; pe cale de consecință, suveranul nu trebuie să permită jocul în regatul său”.

În *Grecia*, jocurile și luptele serveau drept subiecte pentru poeme și cei mai faimoși scriitori au adus elogiul celor care își sărbătoreau victoria.

Jocurile și luptele făceau parte din religie și intrau în aproape toate sărbătorile poporului grec. Hercule, Tezeu și cei mai mari eroi ai Antichității încurajau chiar aceste jocuri, umplându-se de glorie practicându-le ei înșiși, având și meritul de a fi victorioși. Existau jocuri solemne, în care premiul consta într-o simplă coroană de lauri sau din ramuri de măslin, interesul practic neexistând, onoarea reprezentând singura țintă. De asemenea, jocuri precum discul, lupta, cursele pe jos, cu calul sau carul, care formau oamenii pentru luptă și întrețineau forța fizică a grecilor, erau tolerate și încurajate de lege.

Din păcate, în urma progreselor rapide ale instituției jocului, destul de curând, luptătorilor care odinioară luptau numai pentru glorie, laurii nu le mai erau de ajuns. Solon se vede obligat, în calitate de legiuitor, pentru a întreține spiritul de întrecere între luptători, să decidă ce sumă va fi pusă în joc. Aceste jocuri de forță nu întârzie să devină insuficiente pentru acei eroi de demult care căutau de acum un mijloc de a câștiga repede și fără greutate multe bogății la care râvneau cu ardoare. În van legiuitorul grec se preocupa de această invazie primejdioasă, promulgând lege după lege, pentru a încerca să lupte împotriva acestor

[1] A se vedea și G. VIGNALE, *Jocul și pariul în dreptul civil*, Paris, 1979, p. 2.

tendențe. Nimic nu mai era de făcut: la Atena, de exemplu, acolo unde jocurile de noroc erau interzise, jucătorii mergeau să joace la Sciros, în vestibulul templului Minervei, loc în care se găseau la adăpost de ochii magistraților.

Dreptul roman interzicea toate jocurile, cu excepția celor de luptă și celor practicate într-o casă (*quod in convivio vescendi causa ponitur*), iar câștigătorul nu avea la îndemână nicio acțiune în contra celui învins. În schimb, învinsul care își plătea datoria avea la îndemână o acțiune în restituirea sumei nedatorate, acțiune recunoscută atât moștenitorilor, cât și tuturor cetățenilor din orașul în care el locuia și fiscului. Printr-un senatusconsult de dată necunoscută, orice acțiune în justiție pentru jocurile de noroc era interzisă în orice perioadă, cu excepția cazului în care aceasta se înscria în perioada *saturnaliilor* și aceasta în timp ce jucătorul putea fi acuzat de infamie.

Justinian interzice expres jocurile de noroc, interzice chiar și căluseii, conferind o acțiune în repetiție persoanelor care au pierdut la asemenea jocuri și ordonând confiscarea caselor în care se desfășurau jocurile^[1]. De subliniat că legea romană permitea jocurile care contribuiau la exercițiul și dezvoltarea corpului uman, precum: jocul cu discul, trânta, săriturile, lupta și cursele de cai. În anumite limite și condiții, și pentru anumite jocuri, dreptul roman permitea exercitarea unei acțiuni în justiție în situația în care învinsul a promis valoarea mizei sale după regulile dreptului privat, cu deosebire printr-o stipulație anume.

Astfel, se poate spune că instituția juridică a jocurilor de noroc își are sorgintea în dreptul roman, în care, de principiu, asemenea jocuri erau interzise. Această instituție a avut evoluția ei proprie chiar în interiorul dreptului roman, ajungând la un anumit grad de dezvoltare în vremea lui Justinian.

La *popoarele germanice*, după mărturisirile lui Tacit, jocul era foarte răspândit, putându-se pune în joc (miza) chiar propria viață ori propria libertate, jocul fiind practicat în bună măsură la galezi. Deși, în perioada de început, clericii practicauc jocul, ulterior *dreptul canonic* a interzis

^[1] *Prohibemus etiam, ne sint equi lignei; et si quis ex hac occasione vincatur, hoc ipse recuperate: domibus eorum publicatis, ibi haec reperintur* (L. 1, in medio, Cod, De aleatoribus, 3, 43); a se vedea, D. ALEXANDRESCO, *op. cit.*, tomul X, p. 79.

jocul în rândul acestora, ca, mai apoi, să-l interzică și în rândul laicilor, astfel fiind hotărât de cel de al 6-lea Conciliu, deseori hotărârea în materie fiind reînnoită.

Ludovic al IX-lea emite în anul 1254 o ordonanță (prima ordonanță cunoscută) prin care se interzic anumite jocuri de noroc, însă actul în discuție era limitat numai la a prevedea interdicția anumitor jocuri de noroc, admitând doar o vagă amenințare cu o pedeapsă. Mai târziu, în anul 1369, Carol al V-lea va emite o ordonanță prin care va interzice jocurile care nu implică un exercițiu sau o abilitate, sub sancțiunea unei amenzi de 40 de bănuți. În ceea ce privește jocurile de zaruri și jocurile de cărți frauduloase, acestea sunt interzise printr-un edict din anul 1511 și printr-o lege din același an, ca, printr-un edict din anul 1532, să fie permise jocurile de pricepere, în special tenisul vechi, celelalte fiind interzise. Jocurile de noroc, în special jocurile de cărți și zaruri, sunt interzise.

Pe de altă parte, în **dreptul roman**, prinsoarea (rămășagul) nu era îngăduită, cu excepția cazului în care aceasta era făcută cu prilejul unui joc permis. Prinsorile erau valabile chiar când interveneau cu prilejul jocurilor neautorizate, singura condiție cerută în acest sens fiind aceea de a avea o cauză onestă. Termenul prin care se desemna prinsoarea era cel de *sponsio*, considerată a fi fost un contract solemn.

Prinsoarea și jocul sunt tratate în mod simbolic în dreptul vechi francez, pentru că diferitele ordonanțe nu vorbesc despre prinsoare, dar, potrivit limbajului uzual (curent), am fi putut fi în prezența unei forme specifice a jocului.

Se poate susține că ideea dominantă era aceea că prinsoarea care are la bază o cauză necinstită este nulă în orice situație, chiar dacă adesea prinsoarea fusese considerată valabilă^[1].

^[1] După cum vom vedea, Codul civil francez de la 1804 și Codul civil român de la 1864 consacră dispoziții anume jocului și prinsorii, ca fiind contracte aleatorii cu identitate (fizionomie juridică) proprie.